

**“BIJ UDL PROBEREN LERAREN
LESEN TE ONTWERPEN DIE
EEN GROTERE EN DIVERSERE
GROEP LEERLINGEN
VOORUITHELPEN.”**

Universal Design VOOR DE LESSEN NEDERLANDS: DIVERSITEIT ALS TROEF!

Barbara Axters

Bij het begin van het schooljaar ontdekken veel leraren Nederlands vrij snel dat de startpositie van hun leerlingen niet dezelfde is. Bovendien maakt de ruime aandacht voor vaardigheden het er niet makkelijker op. Ook daar vertrekken leerlingen vanuit een heel verschillende positie uit de startblokken, zowel wat spreken, lezen, luisteren (en kijken), en schrijven betreft.

Zo zijn er leerlingen in de klas met spreekangst, leerlingen die stotteren of moeilijk uit hun woorden raken of net ieder een 'omver praten', leerlingen die heel gestructureerd hun mening weergeven in een betoog of klasgesprek, leerlingen met een andere thuistaal en leerlingen uit een taalarmer milieu. Andere leerlingen hebben het net lastig op het gebied van leesvaardigheid: ze hebben bijvoorbeeld dyslexie, of het ontbreekt hen aan woordenschatkennis, waardoor ze moeite hebben om de teksten die leraren Nederlands aanbieden te begrijpen. Tegelijk zijn er leerlingen die wél vlot lezen, en onvoldoende worden uitgedaagd, of teksten krijgen met thema's die hen niet aanspreken. Nog anderen hebben dan weer moeite met luisteren, of ondervinden moeilijkheden met schrijven.

Leraren Nederlands hebben de laatste jaren veel inspanning geleverd om aan die ongelijke startpositie van leerlingen iets te doen, vooral door leerlingen attesten toe te kennen. Maar lost dat de bestaande problemen van ongelijkheid wel op? Waarom krijgt de ene leerling wél een attest en de andere niet, terwijl ze allebei moeilijkheden hebben met lezen? Doe je er wel goed aan om leerlingen een 'stoornis' als dyslexie, ADHD of dysorthografie op te dringen? Is het geen beter idee om de lessen zo te ontwerpen dat ze attestering op termijn overbodig maken? Voor wie zich afvraagt hoe dat dan precies kan, is er *Universal Design for Learning* (UDL).

WAT IS UDL?

Universal Design is een begrip dat al geruime tijd bestaat in de architectuur, en erop gericht is gebouwen en openbare ruimtes voor een zo divers mogelijk publiek toegankelijk te maken, los van leeftijd of eventuele beperking. Die manier van denken is niet alleen democratischer, maar ook goedkoper dan nadien nog aanpassingen moeten doorvoeren. Toegepast op een leercontext verandert UD in UDL, en houdt het concept in dat leraren lessen proberen te ontwerpen die een grotere en meer verscheiden groep leerlingen vooruithelpen. Binnen UDL is de variatie tussen leerlingen uit eenzelfde lesgroep de norm, en niet langer een te overwinnen hindernis. UDL pleit voor een curriculum dat leerkansen biedt op maat van alle leerlingen, en dat probeert om zo veel mogelijk leerlingen te bereiken. Op die manier moet de leraar, net zoals de UD-architect, achteraf niet meer zo veel bijsturen. Dat gebeurt door de sterktes, interesses en motivatie van leerlingen aan te spreken en als inzet te gebruiken om tot leren te komen.

Over de auteur

BARBARA AXTERS

is sinds 2013 pedagogisch begeleider Nederlands en taalbeleid voor het katholiek onderwijs in West-Vlaanderen. Een eerdere versie van dit artikel verscheen in het tijdschrift Breedbeeld.

NEUROWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

UDL ontstond nadat verschillende neurowetenschappelijke onderzoeken naar de hersenwerking tijdens het leren samen werden gelegd. Daaruit kwamen volgens CAST, een

non-profitorganisatie voor onderzoek en ontwikkeling, twee belangrijke bevindingen naar voren: enerzijds dat leren op diverse manieren en op verschillende plaatsen in de hersenen gebeurt, anderzijds dat verschillende individuen op diverse manieren leren, en daarvoor verschillende plaatsen in de hersenen gebruiken.

Volgens UDL kan het daarom interessant zijn om, vanuit de drie UDL-principes (zie kaderstuk), elk neurologisch netwerk van de leerder aan te spreken: het herkenningennetwerk (*Wat leren we?*), het strategisch netwerk (*Hoe leren we?*) en het affectieve netwerk (*Waarom leren we?*). Uit verder onderzoek bleek volgens CAST ook dat het effectief kan zijn om specifieke maatregelen voor zorgleerlingen te veralgemenen naar alle leerlingen.

START TO UDL IN DE LESSEN NEDERLANDS?

Het spreekt voor zich dat leraren veel van de UDL-richtlijnen onbewust al toepassen in hun lessen. Het is uiteraard niet altijd mogelijk om UDL als leraar heel ver door te drijven en op korte tijd alle lessen volledig volgens de UDL-princi-

pes te ontwerpen. In het secundair onderwijs zijn leraren bovendien gebonden aan een curriculum dat in grote mate vaststaat. De leerplannen en eindtermen zijn immers prescriptief, en vragen om dezelfde doelen voor alle leerlingen na te streven.

Anderzijds loont het de moeite om in de UDL-denkwijze mee te gaan en met de drie UDL-principes rekening te houden tijdens lesvoorbereiding. De principes leiden niet alleen tot nieuwe invalshoeken en tal van creatieve ideeën bij de leerkracht, maar ook tot motivatie bij de leerlingen – niet alleen bij zij die extra ondersteuning nodig hebben, maar ook bij leerlingen die graag worden uitgedaagd.

Wie op zoek is naar inspiratie, vindt op de sharepoint Nederlands van de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst van Brugge een reeks UDL-tips voor de leraar Nederlands, en ook een aantal uitgewerkte lessen en lessenreeksen voor 16- tot 18-jarige leerlingen, gebaseerd op de UDL-principes: <http://dpbbrugge-public.sharepoint.com/nederlands/UDLvoorTV.aspx>.

Met dank aan Leen Thienpondt en Karen Leyman van Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO) voor hun inspirerende nascholing "Intensieve trainingsdag UDL" op donderdag 16 mei 2013 in Antwerpen.

Universal Design for Learning: drie principes, met telkens drie richtlijnen

<p>1. Informatie aanbieden
(herkenningennetwerk aanspreken)</p> <ul style="list-style-type: none">• maak de informatie opneembaar door verschillende zintuigen• verduidelijk, en bied structuur aan• bied verschillende mogelijkheden aan | <p>2. Actie en expressie
(strategisch netwerk aanspreken)</p> <ul style="list-style-type: none">• ga op verschillende manieren om met de leerstof• toon op verschillende manieren aan wat je geleerd hebt• bied ondersteuning aan om doelen en prioriteiten te stellen | <p>3. Betrokkenheid
(affectief netwerk aanspreken)</p> <ul style="list-style-type: none">• speel in op interesses• creëer doorzetting, zodat leerlingen niet opgeven• bied mogelijkheden tot inschatten en bijsturen |
|--|---|---|

Meer weten over de principes en richtlijnen? Ze worden uitgebreider besproken op siho.pxl.be/udl, de website van het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO).